

Az erdő Sziberiában.

Ritkán válik természettudós oly népszerűvé mint Brehm Alfréd világhírű zoológus.

E népszerűséget pedig, úgy vélem, nem annyira tudományos munkáival, mint inkább a művelt Európa számos részén tartott népszerű előadásaival érte volt el.

A könyörületlen halál elragadta ugyan őt, mielőtt ezen előadásait összegyűjtve könyv alakjában kiadta volna, de fia, e becses jegyzeteket az enyészet elől megmentette s közkinccsé tévé.

A »Kir. Magy. Természettudományi Társulat« érdeme, hogy ezen előadások egy része Paszlavszky József avatott tollú tudósunk fordításában magyar nyelven is megjelent, mely fordítás Brehm előadásának formai tökéletességét, képeinek eleven szépségét, tanulságos összeállítását, igen hüen adja vissza.

Ily elragadó szépségű és tudományos felfedezésekben is gazdag volt a »Szibériá«-nak, — ennek a még szinte misztikus homályba burkolt országrésznek — beutazása után tartott előadása is. Ezt az előadást, reánk nézve is, nem csak érdekesnek tartom, hanem egyszersmind tanulságosnak; s azért egyes részleteit, úgy, a mint azokat imént megnevezett tudósunk magyar nyelvre fordította, a becses lapok t. olvasói előtt ismeretessé tenni hasznosnak tartom.

»Az az egyformaság és egyhanguság, a mit Sziberia tájai keltenek, «— mondja Brehm, —» onnan származik, hogy szélességében majd mindenütt három, egymással többé-kevésbé egyező öv uralkodik rajta. — Mind a három öv mindenütt megtartja sajátosságát, mindegyik százszor meg százszor tárja az ember szeméi elé ugyanazt a képet s az ember annyira eltelik velök, fogékonysága annyira eltompul,

hogy az egyik vagy a másik tájkép szépségét sem felfogni, sem megbecsülni nem tudja. Azért ritkán beszél valaki elismerőleg s még kevésbé melegen ama nagy terület tájairól, habár meg is érdemlenék. Ennek az eredménye, hogy Szibériáról általában olyan felfogás vert gyökeret, a mely a valóságnak épen olyan kevésbé felel meg, mint a milyen szivósan ellentáll a jobbra való tanítás igyekezetének. Sziberia az emberek lelkében rettentő jeges-sivatag, a melyen nincs élet, nincs változatosság, s hiányzik róla minden báj; olyan darab föld, a mely az Isten, vagy legalább is a szerencsétlen száműzöttek átka alatt dermedez. Az emberek egészen elfelejtik, hogy Szibériáról beszélve, Ázsiának jó harmadáról van szó; hogy az olyan darab föld, a mely majdnem kétszer akkora mint egész Európa, az Uraltól a Csendes tengerig és a Jeges-tengertől Palermo szélességi fokáig terjed, nem is lehet olyan tág értelemben egyforma, nem is lehet minden részében azonos. Az emberek rendszeren csak egy-egy területét veszik szemügyre s azt is hibás világitásban nézik.

Sziberia igazán változatosabb, mint eddig akárki leírta. Alapályokat Szibériában is hegyek szakítják meg vagy vonnak nekik határt; álló vagy folyó vizek elevenítik ezeket, mint amazokat; a nap ragyogó fényözönével és szinpompájával itt is elárasztja a hegyeket és a völgyeket; a lejtőket mindenütt magas fák, gyönyörű, kedves virágok ékesítik és boldog, otthonukat szerető emberek laknak benne.

Vadonok persze vannak még ma is Szibériában, a melyek a szintén valóságban meglevő jégsivataggal, a tundrával egyetemben némi jogosultságot adnak amaz általános felfogásnak. Ilyenek a tundra és a puszta között fekvő erdőségek is, melyek a harmadik övet teszik. Az ember még mindig nem mert az erdőségben megtelepedni; a hatá-

rokon lakóknak se kezök, se lábuk többnyire nem hagyott még nyomokat benne. Felsőbb hatalmak uralkodnak itt még korlátozatlanul. Fáit meggyújtja a magaságból lecsapó tüzes villám és földre teríti a dühöngő déli vihar: teremnek és pusztulnak az ember hozzájárulása nélkül is, azért a szó szoros értelmében nevezhetők őserdőknek.

Titokzatosan vonzzák és barátságtalanul taszítják vissza az embert; csábítólag hívogatják a vadászt és makacsul akadályozzák minden lépésében; gazdag nyereséget ígérnek a sóvár kereskedőnek, és vágyaival a jövő időkre utasítják.

A puszta és tundra között van Sziberia erdő-öve. Itt-ott átterjed, hol az egyikbe, hol a másikba; itt-ott ismét bele nyulik, hol az egyik, hol a másik. A két erdőtlen terület egyik-másik helyén lehet ugyan egy-egy erdő, mely a tundra vagy a puszta saját növényeinek helyét foglalja el, hanem az ilyen egyes erdő majd mindig csak sziget a tengeren, a melynek látszólag létjoga nincsen. A pusztán a hegyek északnak lejtő oldalaira és a folyó völgyekre, a tundrán a legmélyebb hajlásokra szorítkoznak az ilyen erdők s így itt is, amott is jelentéktelenek az erdő-öv megmérhetetlen erdeihez képest, a melyekben a fák terjedelmes vadonát csak itt-ott szorítja meg egy-egy folyó, egy-egy tó, egy-egy mocsár, a melyekben csak a tüzvész alkot tisztást s az ember, végre, legfeljebb csorbát ejt bennök, azt is csak a legszélükön. Egy-egy ilyen erdő helyére egész országok elférnének; egyes királyságok sokkal csekélyebb terjedelműek, mint az egyes erdőségek. Milyen az erdőségek belseje, senki sem tudja; mert azokon a vizeken sem lehet belejutni, a melyek az ilyen vadonokból a főfolyókba ömlenek és a legmerészebb czobolyvadászok is csak az erdő peremét ismerik, legfeljebb száz kilométer szélességben.

A hatás, melylyel Sziberia erdei az európai utazóra

vannak, általában nem kedvező. A végtelennek látszó erdőséget megbámulja ugyan az ember, de épen nem, vagy csak kivételes esetben melegszik fel iránta. Ugy látszik, hogy északnak alkotó, teremtő, megújító ereje nem bír itt a romboló hatalmakkal mérkőzni. Aggastyán kor egyesül a gyermekded ifjúsággal, a nélkül, hogy e kapcsolat elevenítő volna; mérhetetlen gazdagság koldusruhában tárul az ember szeme elé; a sirba dőlt élet, a melyet erős ujjahajtás, ujjrafakadás nem követ, elriasztja az öröm érzetét. Azt hiszi az ember, hogy mindenütt, de mindenütt kemény küzdelmet lát a létért, de lelkét sehol, semmi sem ragadja meg igazán, semmi sem vonzza; az erdő belseje sehol sem felel meg annak a várakozásnak, melyet külseje felköltött. A délibb vidéki őserdők nagyszerűsége hiányzik a magára hagyott, ápolást, művelést nem ismerő erdőségből teljesen, és úgy látszik, hogy már az ébredő élet is a halálnak adózik benne.

Igazi szép nagy erdő ritka; a tűzvész pusztította sokkal gyakoribb. A villám, vagy a sziberiai ember bűnös könnyelműsége előbb-utóbb felgyújtja az erdőt. Az erdőégés, ha az évszak vagy az időjárás kedvez neki, hihetetlen módon dühöng. Nem órákon, hanem napokon, sőt heteken át tart a pusztítás. A mohos, turfás talajon kigyódzva szalad, terjed a tűz tovább; a lehullott száraz rózse, a temérdek korhadó gally folyton táplálja és állandósítja; a földig lecsüngő száraz ágak, vagy a még lábon álló kiszáradt törzsek felvezetik az élő fák koronájára. Zugó sistergés között emészti el a láng a gyantás fenyőlevelet és óriás szikrakéve száll föl belőle az égbe. A hatalmas fa pár pillanat alatt élettelen, s a megsemmisülésnek esik áldozatul, de a belőle kilövelő tüzkéve ezer meg ezer szikrában hull alá és egész környékén új lángok kelnek a zsarátnok vetésből. Így, pillanatról-pillanatra, új meg új talajt kapva, mindenfelé

terjedve halad a vész feltartóztathatlanul tovább s néhány óra multával több négyzet mérföld területü erdő áll lángban. Gomolygó füstfellegek sok száz versztnyire elsötétitik a napot; nappal a lassan, de mind sűrűbben és sűrűbben hulló hamu, éjjel pedig a lobogó lángok visszaverődő fénye az égen, adja tudtukra a távolabb lakóknak az ilyen tüzvészt, s a megrettent állatok elviszik a rémületet magukba a helységekbe is. A nagy erdőégés után medvék jelennek meg olyan vidékeken is, a hol évek óta nem láttak egyet sem; farkasok fenyegető mennyiségben barangolnak keresztül-kasul a tágas térségeken, falkákba verődve, mint télen; őzek, elen-, gim- és rénszarvasok a távol erdőkben keresnek uj tanyát; a mókusok sokszor mérhetetlen seregekben rohannak erdőn és erdőtlen területeken keresztül. Mennyi esik a szegény állatok közül a lángok martalékaúl, még sejteni sem lehet; azt azonban tapasztalták, hogy az ilyen leégett erdőben a tüzvész után sok, sok év multán sem telepedtek meg uj lakók s hogy az ilyen vidékről a nagyra-becsült, vadászni való állatok teljesen eltűntek. Az erdőégés pusztítása sokkal messzebb terjed, mint az ember gondolja: 1870-ben Tobolszk kormányzóságban egy tizennégy napig tartott tüzvész félmillió hektár erdőt semmisített meg és füstfellegei, meg hamuesője 1600 versztnyi távolságra terjedtek szerteszt.

Az elpusztult erdőréész, még sok év multán is óriás temető, romok színhelye; egy, vagy két emberöltő multán is meg lehet ismerni és határát kijelölni. A lángok kioltották ugyan a fák életét, de csak azokat emésztették el, a melyek akkor már szárazok voltak; a többieknek inkább kormos, mint elszenesedett törzse ott áll, sőt tetejükön is csak a tűlevelek, a hajtások és a száraz ágak mentek tönkre. A fák elhalásával azonban megkezdődik megsemmi-

sülésök is. Előbb-utóbb a vihar áldozataivá válnak; egyiket-másikat ledönti az orkán; annak letördeli ágait, lakapja tetejét a szél, emezt derékban töri ketté a vihar. Hosszabb idő múltán ezer meg ezer fatetem fekszik keresztül-kasul, össze-vissza, különböző szintben a talajon, a melyet már azelőtt is temérdek fatörmelék borított. Egyesek tövükön és koronájukon fekszenek; mások a még álló törzsekre támaszkodnak; ismét mások már szétdarabolva, idegen koronák ágbogain pihennek; saját koronájuk messze került tőlük, ágait darabokra törte s szerte szórta a szél. Azok, melyek a viharban még ellenállanak, talán siralmasabb hatást keltenek az erdők barátja lelkében, mint azok, melyeket a vihar ledöntött. Pusztá, kopasz árboczkokként meredeznek az ég felé. A teteje vagy a tetejének egyrésze kevésnek marad meg hosszabb ideig a tűz után; s ha megmarad, a kopasz elkorhadó koronák csak fokozzák inkább, mint enyhítik, a szomorú hatást. Lassan-lassan valamennyi korona a talajra kerül és azután a fennálló törzsek is mind jobban korhadnak, pudvásodnak, jobban és jobban sietnek az enyészet felé. A harkályok minden oldalról munkába veszik őket, belevésik fészkeket, méternyi, egész a fa beléig érő lyukakat ácsolnak bennök, a mivel utat nyitnak a nedvességnek a fa belsejébe és így segítséget nyújtanak a korhadás folyamatának. Évek során elkorhad a legóriásibb törzs is, annyira, hogy az egész teljesen elpudvásodik s ha az ember meglóditja, összeomlik, alaktalan porhamuvá válik. Utóvégre szerte szóródik ez is s messzeterjedő, famaradványokkal csak itt-ott megszakított sívár terület fekszik az ember szeme előtt.

Időközben azonban itt is új élet kél a romokon. A hamuval és pudvával trágyázott szenes talaj már néhány év múltán elkezdi magára új takarót szőni. Zuzmók és mohok, harasztok és avarfüvek, kivált pedig különféle bogás cser-

jék borítják a talajt s a korhadó fatuskókat, bujábban tenyésznek, mint bárhol másutt, s magukhoz édesgetik mindazokat a különféle állatokat, melyeket a tüzvész elriasztott. A szél hozta nyirfamag elkezdi csírázni, hajtani és mindenféle olyan sűrűség keletkezik belőle, mintha csak emberi kéz vetette magból növekedett volna. Pár év alatt fiatal sarjadék takarja be a növénytemető alsó részét; kis időköz múltán lassan-lassan ismét más erdei fák jelennek meg elődeik helyén. Egyes részeket minden tüzvész megkiméli a pusztuló erdőben, sőt magán az égés helyén is megmarad egy-egy felnőtt fa s magjával újra behinti a letarolt területet. A vizek, valamint a mély szakadékok határt vetnek a tűz terjedésének; sőt, ha meg is történik, hogy a láng átesap és a tulsó parton folytatja pusztítását, a szakadék fenekén lévő fákból nem okoz kárt. De egy-egy vörös fenyő is túl éli a tüzvészt, bár megcsapkodta is a láng. A láng megpörköli ugyan dereka tövét, leperzseli leveleit, hanem a koronája gyakran mégis kihajt s a fa, ha nyomorkodva is, de él még jó darabig.

A tűz pusztításával szemben az ember bűnrovására eső erdőirtás alig jöhet számba, bármilyen jelentékeny is a valószínűségben. Az erdőgazdaságról a szibériai embernek fogalma sincs. Ő az erdőt a »jó isten« tulajdonának tekinti; s a mi a »jó istené«, az a szibériai paraszté is, a ki pedig a még mindig végtelen gazdagság láttára bizonyára nem gondol a kiméletre, sőt ellenkezőleg azt cselekszi, a mit éppen jónak gondol, a mit, véleménye szerint, a pillanatnyi szükség éppen követel. Minden szibériai vágja és irtja a fát, a hol és a mikor akarja, és mindegyik igen sokkal többet pusztít, mint a mennyire valóban szüksége van. Néhány toboz kedéért kivágják az egész fenyőfát, akár nedvében van, akár nincs; ha épületfára van szükségük, háromszor-négyszer annyit

vágnak ki, mint a mennyit fel tudnak használni; s a fölösleget ott hagyják, sokszor még csak tüzelésre sem fordítják. Az ilyen esztelen eljárás káros következményei már jelenleg is érezhetők. A helységek s itt-ott az utak közelében fekvő erdők is mind ki vannak irtva s többnyire nem sokkal jobb arculatjuk van, mint a leégetteknek és a pusztítás még mindig tovább folyik. Erdészek csak 1875 óta működnek nyugoti Szibériában; de ezek is inkább foglaloznak az erdő irtásával, mint újra ültetésével.

A szibériai erdők különben, a hol sem az ember, sem a tűz el nem pusztította, a mi erdeinktől lényegesen, nevezetesen teljes, korlátozatlan ősvoltukban különböznek. Ez pedig csak kivételesen hat reánk kellemesen. Bár kezdetben, midőn az ember a keletkezés és az enyészet minden állapotát egy szempillantással felfogja, megragadó, nem-sokára rikitóbban válik ki benne az enyészet, mint a keletkezés, a mi lehangolja a lelket. Az ilyen őserdőkben váltakozik sűrű erdő kopár tisztásokkal, szálas-erdő csalitossal, vénhedt dédapa-fák fiatal utódokkal. Itt állanak, ott másokra támaszkodnak, emitt a koronáról függnek, amott a földön fekszenek a korhadó ágak és törzsek mindenütt. A kivágott törzsek maradékából fiatal hajtások törnek elő; a sűrűségekben óriási fatetemek zárják el az utat és az ősvényt. A fűzek és nyárfák, a nyirfával egyetemben, nyugoti-szibéria valamennyi erdejének leggyakoribb lombos fái, a leggyönyörűbb termetűek, de néha úgy tűnnek elő, mintha növésükben folytonosan akadályozva voltak volna. Ember vastagságu törzseken kuszált, csekély terjedelmű korona ül, a melyről évről-évre fakadnak ugyan új hajtások, de ágakká sohasem vastagodnak; más nyilvánvaló régi vénfák bokor alakot öltenek; ismét mások derekukban meg vannak törve, össze-vissza hasadozva, elroncsolva, feljebb megcsavarodva

s alsó részöket csakis a kéreg tartja kapcsolatban a felsővel. Egységes képet ritkán lát az ember; majdnem minden olyan, mintha elnyomorodott volna s mind jobban és jobban tönkre menne.

E leírás azonban még sem illik a nagy terület valamennyi erdőségére; az öv déli részén vannak erdők, a melyekben gyönyörűséget talál az ember. Fekvés és helyzet, a talaj minősége és más körülmények egyesülnek olykor a kedvező tenyészet létrehozására. Ez esetben az egyes fák dusabb növekedésével váltakozik az erdő alakulása is és a majd mindenütt dús alju növényzet nem is sejtett módon meggyarapodik. Az ember, természetesen, minden új fát és bokrot nagy örömmel üdvözöl, a mely az erdőknek fajokban való szegénységét csökkenti; mert hiszen itt a leggazdagabb erdőkből is hiányzik sok olyan fa, a melyet Európa hasonló szélességi foka alatt ritkán nélkülözünk. Egyformák és egyhanguak e vidéknek erdei is, mint a pusztá, mint a tundra.

Az egyformaság tán legszembeötlőbb a folyó-völgyekben. A partokon és a szigeteken terjedelmes berkeket alkotva, a fűz uralkodik itt, gyakran olyan mértékben, hogy a többi fa mind háttérbe szorul. Messze földeken egyedül alkotja a völgybeli erdőket; itt-ott tetemes magasságra is feljut, de szépségben és kifejezésben akkor is csak kivételes nyer valamit, a mennyiben a magános fa kevésbé festői, mint a bokros üzesoport; koronája mindig kicsiny és szabálytalan, átlátszó, ritkás, majdnem szegényes és gyakori ismétlődésével unalmassá válik. És ha a fák sűrűn állanak egymás mellett, mint rendesen, még többet veszítenek sajátzerűségökből, mint a magánosan állók, a mennyiben ilyen körülmények között az egyes tárgyak úgy állanak egymás mellett, mint a karók és koronájok nyírott

sövényre emlékeztető egyenes tetejű lombtömeggé olvad össze, melyben az egyes fa teljesen elvész. Barátságosabb jellemvonást kölcsönöznek az ilyen egyhangu berkeknek az elszórt nyárfák, délen a fehér, északon a rezgő nyárfák, a melyek egyedüli élénkitői a fűzeseknek. Még a folyó-völgyekben jelenik meg a nevezett fákon kívül a nyírfa is, de csak olyan helyeken, melyek a rendes vizáradásoknak nincsenek kitéve; a nyírfa erdő rendszeren átmeneti kapocs a berek és fenyő erdő között; teljes nagyságát és gazdagságát azonban az erdő-övnök csak déli részén éri el, azonkívül a tűzvésznek is épen úgy áldozatul esik, mint a leggyantásabb fenyő, azért nem igen alkalmas arra, hogy a berkek arczatát megváltoztassa. Tiszta, itt-ott alig kevert nyiresek határolják délen az erdő-övet s olykor messze benyulnak a pusztába, de ritkán alkotnak sűrű, idősebb zárt erdőt s kiábrándítják az embert, ha beléjük megy.

Csak a fenyvesek, melyek a folyók közötti területeket borítják, ragadják meg a nyugoti embert, csak ezek elégitik ki olykor lelkét. A fenyvesek főállományát a szurkos és a szibériai fenyő,¹ ritkásan vörös fenyő teszi; de akad benne elszórva nyárfa, fűzfa, itt-ott madárberkenye és fürtös zelnice is, és a nyírfa gyakran olyan sűrűségeket alkot, mint a kevéssel beérő fa saját állományaiban. A havasi és a szibériai fenyő a nyugot-szibériai fenyvesek jellemző két fája, s természetük szépségével és növekedésük dús voltával is mindketten egyaránt kitűnnek. Nevezetesen a szibériai fenyő gyönyörű egy fa. Közel rokona ez a mi fehér fenyőnek² s valamennyi keleti orosz és nyugot-szibériai erdőben helyettesítője is; már nagy távolságból szemébe ötlük az embernek, a mennyiben valamennyi többi fenyő közül ki-

¹ *Abies sibirica* Turtsch..

² Jegenye fenyő.

válík. A fehér és a jegenye fenyőtől¹ kúpos, karsu koronájában és lágy, üde zöld lombzatában különbözik. Magassággal majd mindig felülmulja az erdő többi fát, sőt többnyire tetejének egész harmadával emelkedik túl a többiek koronáján, s megszakítva az erdőség tetővonalát, egyes erdőrészeknek sajátzerű jelleget ad. Hanem a havasi fenyő, a mely különösen az őv déli részén tenyészik, bár egészen a magas északon is előfordul, lágy, kerek koronájával szintén jól kivállik a jegenye és a sziberiai fenyők közül, nagy mértékben hozzájárul az erdő külső diszének emeléséhez és ahhoz, hogy vonzóbbnak látszik, mint a milyen valóban. A jegenye és sziberiai fenyő az erdő-övnek egy részén sem hiányzik, de nem diszlenek mindenütt egyforma szépen s észak felé nagyon hamar vénhedt nyomorékká válnak. A vörös fenyő, a melynek igazi hazája Szibéria, csak délen, kivált a hegyeken nő olyan tekintélyes magasságra, mint nálunk.

Az említett fajokkal majdnem kimerítettük a nyugoti Szibéria erdeiben tenyésző fák sorát. Ugy látszik, hogy a tölgy és bükk, a szil- és kőrisfa, a hárs- és juharfa, a fehér fenyő és a tiszafa, a gyertyánfa és a fekete nyárfa egészen hiányzik itt. Ellenben bokrok és cserjék mindenütt bőségben vannak; ezek a talajt még északon is meglepő buján és gazdagon fedik. Ribizkék és málnabokrok még az ötvennyolcadik fok alatt is tenyésznek s egy *Lonicera*-faj még a hatvanhetedik alatt is; a boróka, a szürke égerfa, a gyapjas füz², a bábaszólló³, a fekete és vörös áfonya észak felé, inkább gyarapodik, mint fogy és magán a tundra hátán is, a melynek törpe nyirfája és tőzeg-hangája, mohá-

¹ Ugy vélem, fordító az egyik fenyő alatt az »*Abies excelsa*«-t a lucz fenyőt érti. Közlő.

² *Salix lapponica* L.; Wollweide.

³ *Empetrum nigrum* L.; Rauschbeere, Sumpfbeere.

és savanyu áfonyája egészen az erdők belsejéig felynyomul, még mindenütt sűrűn fedett a talaj, minthogy a mohok annál bujábban szoktak nőni, mennél szegényesebbé válik az erdő. Ez a pusztaság is hozzájárul az erdő gazdagításához, a mennyiben az erdő-öv déli szélén nemcsak cserjéiből és bokraiból juttat jó részt az erdőnek, hanem csalitjaival is és virágaival is hozzá szegődik. Ez uton egyes erdőrészek természetes parkokká alakulnak, a melyek tavaszkor és nyár elején valóban elragadó virág-pompában diszlenek.

Például szolgálhat ilyen erdőre az a »tájga« vagy őserdő, a mely az Altai korona-uradalomban Zmejnegorszk és Szalair városa között fekszik. A nagy területet, a melyet ez a pompás erdő borít, a hosszú hegytarajok és kerek hegysorok, a völgyek, a medencék és az üstök már magokban is kedvessé, változatosabbá teszik. Egyik halom a másik mellé sorakozik, a másik fölé emelkedik és az erdő körvonala mindenütt szépen érvényesül. A magas fák állományát erdei- és szibériai fenyők, nyárfák és füzek, madárberkenye- és zelniczefák alkotják, s a legváltozatosabb módon keveredve, elosztják a világot és sötétet, a fényt és az árnyékot az erdőn; a lombos fák koronájának szelíd hajlásu vonalait gyönyörűen szakítgatják meg a szibériai fenyők föléjük emelkedő kupos tetői. Borsófa¹ és borsó cserje,² kányafa és Loniczera, csipkebokor és a ribizkecserje egyesülve alkotják a virággal teli alja-növényzetet; embermagasságu sok ernyős növény, nevezetesen bürök, azután spireabokor, mindenféle páfrány és Venushaju haraszt, szarkaláb és gyüszüvirág, hunyor³ és harangvirág, valamennyi utolérhetetlen bőségben nyilva szövődik össze a talaj tarka szőnyegévé

¹ Caragana arborescens Lam., Erbenbaum.

² „ frutescens D. C. Garakastrauch, Erbsenstrauch

³ Helleborus, Niesswurz.

a vad komló ebből kuszik elő és fut fel a magas fákra. Mintha csak a műkertész tudatosan munkálkodott volna, mintha csak az egész erdei tájképet emberi kéz alkotta volna.

Délen tavaszkor, északon őszi diszlenek legszebb pompájukban az erdők. Északon már szeptember első napjaiban megsárgulnak a lombos fák levelei és e hónap közepén tarkább a nyugot-szibériai erdő, mint a mienk akár-melyik. A legsötétebb zöldtől a zöldön és világos zöldön, a világos és sötét sárgán, a halvány és karmazsin pirosan át a legégőbb vörösig minden színárnyalat megvan itt. A sötét jegenye és szibériai fenyőkre következnek a havasi és a vörös fenyők; ezekhez sorakoznak a még meg nem sárgult nyírfák; a sötét zöldtől a világos és sárgászöldig minden fokozatban diszlenek a szürke égerfák; világos cizinóber és vörös levelök van a rezgő nyárfáknak, karmazsinpiros a madárberkenyének és a koczérfának.¹ Mind eme színek tarka keveréke olyan teljes, s mégis olyan arányos, hogy az ember lelkét egészen kielégíti, megnyugtatja.

Ilyenek a képek, a melyeket a nyugot-szibériai erdők tárnak az utas szeme elé. Meg kell azonban jegyezni, hogy mindaz, amit itt vázoltunk, az erdőségnek csak igen csekély területü szélére vonatkozik. Mind olyan az az őserdő, hogy a nyugatról való embernek, legalább nyáron, teljesen lehetetlen mélyebben belejutni. A hegyek oldalán kőomladék és sűrűségek, a halmos vidékeken és a lapályon ledől fák és kusza bokrosok, a medencékben és a völgyekben álló meg folyóvizek, kivált patakok és mocsarak akadályozzák lépését. A hegyeken mindenütt nagy halmazokban van a terjedelmes sziklatörmelék, a keresztül-kasul egymásra

¹ Prunus padus Mill., Traubenkirsche.

gördült, egymásra rakódott sziklatuskó és a sok kő; a zuzmók átszövik, a mohok benövik a kötömegeket és csalóka módon eltakarják a köztük tátongó sok hasadékokat és üreget: fiatal csemeték vernek rajtok gyökeret a vén fák között, a melyek az idők folyamán itt is felnövekedtek és a vének a fiatalokkal egyetemben állják utját az embernek, a ki meg akarná kísértetni, hogy az ilyen helyeken átmenjen. A nehézségek az ország lapályos részén sem csekélyebbek. Igaz, hogy olyan betüszterinti értelemben vett átjárhatatlan sűrűségek, mint az egyenlítői őserdőkben, itt nincsenek; de akadály mégis igen sok van. A ledőlött törzsek kivált azért kellemetlenek, mert a legtöbb nem az uttalan uton, hanem fölötte, kelletlen magasan fekszik s így mindmennyi valóságos sorompófa a szó legkellemetlenebb értelmében. Néha lehetséges rajtok keresztül kuszni, vagy alattuk átmászni; de épen olyan gyakran lehetetlen az egyik is, a másik is és az ember kénytelen kerülő utat választani, a mi ismét veszedelmes, mert az iránytűnek folytonos használata nélkül igen könnyen elhibázza az ember az irányt és eltéved. Igazi tisztásokra ritkán akad az ember; és ha át akar is az ilyeneken haladni, az iszappal és korhadékkal telt mély gökrök és kátyúk csakhamar figyelmzettetik, hogy itt is a legnagyobb vigyázatra van szüksége. Ha az embernek bizalma van a sok marhacsapás közül valamelyik iránt, a melyek az erdő-öv déli részén minden faluból többé-kevésbé mélyen vezetnek az erdőbe, előbb-utóbb csak azon veszi észre magát, hogy csalódott, mert sohasem tudhatja, s nem is gondolhatja, hova viszi az ilyen ut, a mennyiben száz meg száz kereszteződik, tüskéken bokrokon, kellemetlen fatuskókat rejtő magas fűvön, mocsáron, posványon stb. vezet, szóval, mert az embernek ez is járhatatlan ut. Hát ha nem is áll az embernek utjában minde-

nütt legyőzhetetlen akadály, mégis mindenütt akad annyi és olyan boszantó, hogy az ember még ott is sokkal hamarabb határozza el magát a visszafordulásra, mint szándékozott, a hol a szunyoghadak támadása nem látszik épen elviselhetetlennek. A hóczipővel felszerelt vadászok az ő edzett kutyájokkal is csak télen járhatják az erdőt, midőn az erős fagyok tartós jégréteggel vonják be a vizeket, mocsarakat és posványokat, midőn a mélyedések nagy részét kiegyengette a hó, leülepedett s illetőleg kemény jég keletkezett rajta; magok a benszülöttek is csak akkor gondolhatnak rá, hogy meszebb is portyázgassanak benne.

Szibéria erdei némák és kihaltak, »az éhenhalásig kihaltak« miként Middendorf nagy igazán mondja. A bennök honoló csend valóságos gyötrelemmé válik.

(Közlí: Berendi Béla, m. kir. erdész.)

Egyesületi közlemények.

Az országos erdészeti egyesület 1893. június hó 28-án tartott rendes választmányi ülésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak: Bedő Albert és br. Bánffy Dezső al-elnökök, Eleőd Jósa, Kallina Károly, Tavi Gusztáv és Tomcsányi Gyula választmányi tagok, Horváth Sándor titkár, Levitzky Albert pénztárnok, Almási István, Arató Gyula, Földi János és Ulreich Gyula alapító tagok.

Szabó Adolf választmányi tag hivatalos elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg az ülésen.

I. Bedő Albert I. alelnök az ülést megnyitván, sajnálattal tudatja, hogy gr. Tisza Lajos elnök ő excellenciája hivatalos teendői miatt távol levén a fővárostól, nem vehet részt az ülésen.